

VIOLETA RADVILIENĖ

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Šlovės Kapitolijus Ivanui Mazepai 1690-ųjų Kijeve

Anotacija. Straipsnyje aptariama 1690 m. Kijeve išleista panegirika *Capitolium perennis gloriae*, skirta Kairiakrantės Ukrainos Zaporožės kazokų kariuomenės etmonui Ivanui Mazepai (1639–1709) pagerbti. Aiškinamasi, kam galėjusi priklausyti ši knyga, daroma išvada, kad šis leidinys yra bibliografinė retenybė. Trumpai atpasakojamas panegirikos turinys.

Esminiai žodžiai: Kijevas; Ivanas Mazepa; šlovė; kazokai; Ukraina; panegirika.

Keywords: Kiev; Ivan Mazepa; glory; Cossacks; Ukraine; panegyric.

Įvadas. Senųjų knygų tyrėjai ir tvarkytojai žino, kad ne viena jų turi savo istoriją, paslaptį, kurią ne visada pavyksta atskleisti. Būna, kad knyga daugybę metų stovi savo vietoje lentynoje, katalogų dėžutėje ilsisi jos kortelė, bet daugiau dėmesio nesulaukia ir tyrėjų akies nepatraukia. Apie vieną tokių knygų¹ ir yra šis straipsnis.

Lietuvos mokslų akademijos (toliau – LMA) Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje nuolat stengiamasi supažindinti visuomenę su saugomais dokumentais, rengiamos įvairaus turinio parodos, pildomas internetinis katalogas. Įrašant knygą į elektroninį katalogą, gaunama proga pažvelgti į ją iš naujo, bandoma ieškoti daugiau duomenų, nei jų pateikia prieš daugelį metų rašyta sena katalogo kortelė. Kai nepadeda turimi šaltiniai, akys krypsta į internetą ir jame dažnai randamas atsakymas, kurio seniau nebuvo. Tokiu būdu galima atpažinti įvairių defektų turinčius leidinius, pamatyti, kokiose dar pasaulio bibliotekose jų esama.

Rekataloguojant LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus Rosikos fondą, atkreiptas dėmesys į R-17/2-11 šifru pažymėtą knygą. Be įrišo, į rudo kartono aplanką įdėta devynių didelio formato (*in folio*) lapų knygelė, labai panaši į atskirtą nuo didesnės apimties rinkinio. Tokią prielaidą leidžia daryti nugarėlės siūlai, nelygiai nukirptas dešinysis lapų kraštas. Aiškiai matyti, kad jų būta didesnių, nes antraštinio lapo apačioje, dešinėje pusėje esančio parašo matoma tik viršutinė dalis. Deja, nei parašo, nei išblukusių poros antspaudo įskaityti nepavyko. Senoje katalogo kortelėje pateikta sutrumpinta antraštė: *Capitolium perennis gloriae ... ad auspiciatissimum ac desideratissimum ingressum in celeberrimum urbium metropolim Kiiouiam, ... d. Ioanni Mazepa, atq[ue] ... ab alumno suo Collegio Kiiouo Mohilaeano reseratum. – [Kijovia],*

¹ *Capitolium perennis gloriae praenobili, crucis gentilitiae trophaeo insigne, accensis, avitorum syderum pyris, illustre, nativa generis, virtutu[m], meritoru[m], honoru[m]q[ue] magnitudine sublime: ad auspiciatissimum ac desideratissimum ingressum in celeberrimum urbium metropolim Kiiouiam, illustrissimo ac magnificentissimo domino, d. Ioanni Mazepa, duci exercituum Zaporoviensium strenuissimo, de caesis hostium, de suppedaneis civium capitibus erectum, atq[ue] solenni salutationis plausu, ab alumno suo Collegio Kiiouo Mohilaeano reseratum, anno quo coelestis ille, de terno hoste Triumphator, empireum ingressus Capitolium 1690. – [Київ : s. n.], 1690. – [18] p. : iliustr., inic., vinj. ; 2° (26 cm). LMAVB RSS, R-17/2-11.*

1690. – [18] p. Pažymėta, kad tekstas išspausdintas ornamentiniuose rėmuose, yra iliustracija, pirmosios teksto raidės inicialas, pabaigos vinjetė, kad knygos formatas – 2°. Tai yra proginis kūrinys, panegirika, sukurta lotynų kalba Kijevo Mohylos kolegijos vardu, skirta pašlovinti 1690 m. iškilmingai į Kijevo miestą atvykstantį Kairiakrantės Ukrainos Zaporožės kazokų kariuomenės etmoną Ivaną Mazepą.

Proveniencija. Į inventorinę knygą šis leidinys 92150 numeriu įrašytas 1985 m. balandžio mėnesį, nurodant, kad jis gautas iš Bibliotekos rezervinio fondo. Kas galėjo būti ankstesnis 1690 m. išleistas knygos savininkas? Antraštinio lapo viršuje, kairėje pusėje gerai matomos rudu rašalu įrašytos trys didžiosios raidės M.P.P. Tokie inicialai, kaip nurodo V. Kisarauskas [6, 86], gali būti Mykolo Pelkos-Polinskio (Michał Pelka-Poliński, 1784–1848) – matematiko, bibliografo, Vilniaus universiteto profesoriaus, turėjusio didelę biblioteką, daug laikraščių komplektų, Vilniaus spaudinių, archyvinių dokumentų bei rankraščių. Po jo mirties paveldėtojai pasielgė su biblioteka savo nuožiūra: dalį knygų pasiliko, dalį perdavė Čartoriškių bibliotekai Krokuvoje, apie 2500 knygų padovanojo Vilniaus kolekcininkui Liucijonui Uzembli (Lucyan Uziębło, 1864–1942), 367 dokumentus – Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos bibliotekai, kurios dalį nupirko Tadas Vrublevskis. Šiuo metu M. Pelkos-Polinskio bibliotekos knygų ir rankraščių galima rasti Vilniaus universiteto ir LMA Vrublevskių bibliotekose. Į LMA Vrublevskių biblioteką M. Pelkos-Polinskio rinkti dokumentai pateko kartu su dalimi L. Uzemblos bei Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos rinkinių. Yra knygų, kurios pažymėtos inicialais M.P.P. ir Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos antspaudu.



Antraštinis panegirikos puslapis ir antroji lapo pusė su I. Mazepai skirtu ketureiliu

Bibliotekos Rankraščių skyriaus fonduose saugomi M. Pelkos-Polinskio sudaryti knygų sąrašai: XVII–XIX a. leidinių bibliografija [2] ir sisteminis senųjų knygų katalogas [1]. Tuose sąrašuose yra nemažai su LDK didikais ar aukšto rango dvasininkais susijusių proginės literatūros kūrinių, sveikinimų, panegirikų. Ivanui Mazepai skirtos panegirikos *Capitolium perennis gloriae* (Amžinosios šlovės Kapitolijus) šiuose sąrašuose nėra, bet ji tikrai galėjo dominti M. Pelką-Polinskį, ir jis tą knygą, pasitaikius progai, galėjo įsigyti. Gali būti, kad knyga sąmoningai nebuvo įtraukta į sąrašą, nes I. Mazepa carinėje Rusijoje, pavertusioje Lietuvą Šiaurės vakarų kraštu, buvo prakeiktas ir geruoju neminėtinas asmuo, o jį giriančios knygos naikintos, išplėšomi lapai, užtepamas vardas.

Istoriografija. Ieškant daugiau duomenų apie šią knygą, internete aptikta nuoroda į rusų literatūrologės Lidijos Sazonovos pranešimą „Mazepos paveikslas literatūroje iki Puškino“ [18]. Autorė nurodo, kad panegirika *Capitolium perennis gloriae* esanti bibliografinė retenybė, nes vienintelis jai žinomas egzempliorius, kurį buvę sunku identifikuoti (kadangi trūksta antraštinio lapo), saugomas Rusijos valstybinėje bibliotekoje (inventoriaus nr. 7457). Pamini, jog I. Mazepai skirtą panegiriką padėjo nustatyti 1920 m. Lvove padarytas kūrinių aprašas.

Internetė laisvai prieinami T. Ševčenkos mokslo draugijos 1920 m. užrašai. Juose paskelbtas Bogdano Barvinskio straipsnis „Etmono Mazepos pėdsakais“ [15]. Skyriuje „Бібліографічна рідкість“ (Bibliografinė retenybė) autorius išsamiai aprašo jam parodytą iki tol nematytą ir Karolio Estreicherio parengtoje „Lenkų bibliografijoje“ neužfiksuotą leidinį. Pateikia visą, nesutrumpintą panegirikos *Capitolium perennis gloriae* antraštę, kitoje antraštinio lapo pusėje esančios iliustracijos nuotrauką, grupuoja ir pateikia pagrindinius panegirikos teiginius, cituoja neversdamas iš lotynų kalbos. Knyga, kurią aptarė B. Barvinskis, priklausė Lvove gyvenusiam archeologui, istorikui, genealogijos ir heraldikos tyrėjui, Lenkų heraldinės draugijos garbės pirmininkui Zigmantui Radzimińskiui (Zygmunt Feliks Franciszek Radzimiński, 1843–1928) [10]. Jam priklausiusi biblioteka iki 1945 m. buvo Lvove, o tolesnis jos ir minimos knygos likimas nėra žinomas. Palyginus B. Barvinskio pateiktą iliustracijos nuotrauką su Bibliotekoje saugomu egzemplioriumi, akivaizdus vienas skirtumas – saugomame egzemplioriuje pirmoji ketureilė eilutė patenka ant pačios iliustracijos. Tai galėtų būti kitas laidos variantas.

Kadangi Rusijos valstybinėje bibliotekoje saugomas *Capitolium perennis gloriae* egzempliorius neturi antraštinio lapo, o Lvove 1920 m. buvusio leidinio likimas neaiškus, atrodo, jog šiuo metu būtent LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomas vienintelis be defektų, puikiai išsilaikęs 1690 m. Kijeve lotynų kalba proza išleistas Ivanui Mazepai skirtas pagyrimo žodis *Amžinosios šlovės Kapitolijus*.

Panegirikos herojus. Visuotinė lietuvių enciklopedija [13] apie Ivaną Mazepą rašo mažai: pateikia tik minimalią informaciją. Tikriausiai nemažai daliai Lietuvos žmonių Mazepos pavardė nieko nesako, nors Vilniuje 1695 m. buvo išleista artimo ir ištikimo I. Mazepos bendražygio Filipo Orlyko (1672–1742)² lenkų kalba parašyta panegirika *Alcides Rossiyski* [8]³. Knygų ar straipsnių, susijusių su I. Mazepos gyvenimu bei veikla, bibliografija tikriausiai sudarytų dešimtis lapų. Ypač daug dėmesio, be abejo, jam skyrė Ukrainos, Rusijos, Lenkijos mokslininkai.

Ivanas Mazepa (1639–1709) gyveno Abiejų Tautų Respublikos (ATR) laikais Ukrainoje, kuri po 1569 m. Liublino unijos atiteko Lenkijos karalystei. Iki Liublino unijos Kijevas priklausė Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei. 1654–1667 m. su maskvėnais ir švedais vykęs karas, žinomas

2 Trumpą biografiją žr. [14].

3 Lietuvoje šio leidinio egzempliorių nėra žinoma. Bibliografinius jo duomenis žr. [7, 424].

Tvano vardu, ATR baigėsi Andrusovo paliaubomis: tada Kijevas buvo pripažintas Rusijai dvejiems metams, o nuo 1686 m. – visam laikui, kartu su Kairiakrante⁴ Ukraina. Abiejų Tautų Respublikoje Lenkija buvo stipresnioji pusė, tiek LDK, tiek Ukrainos bajorija jautėsi nepakankamai vertinama, be to, būta religinės priešpriešos tarp katalikų ir stačiatikių. Pietų Ukrainoje abipus Dniepro gyveno kazokai. Iš pradžių, kol buvo daug laisvų žemių, jie buvo pusiau klajokliai, vertėsi gamtos gėrybių rinkimu, medžiokle, žvejyba, bitininkyste, nevengė plėšikauti, bet kartu gynė nuo Krymo totorių puldinėjimų. ATR siekė juos suregistruoti, apriboti jų savivaldą. Kazokų vyresnieji – etmonai, veikiami nuoskaudų, skatinami asmeninių interesų bei siekdami naudos, surengė ne vieną maištą ar keršto akciją. Aršiu ATR, ypač Lenkijai priklausančios dalies, priešui tapo kadaise lojalus ir pasižymėjęs kovose prieš turkus Ukrainos kazokų etmonas Bogdanas Chmelnickis (1595–1657). Po 1648–1654 metų sukilimo prieš ATR jis suvienijo Ukrainą su Maskva, o valdovu pripažino carą Aleksejų Michailovičių (1629–1676). Būtent B. Chmelnickio kazokai maskvėnų kariuomenės priešakyje 1655 m. žiauriai nusiaubė Vilnių. Nuo to laiko kazokų vardas Lietuvoje siejamas su žiaurumu, prievarta, aklu tarnavimu carizmui.

Ivanas Mazepa⁵ gimė bajorų (registrinių kazokų) šeimoje. 1659 m. jis buvo ATR valdovo Jono Kazimiero Vazos (1609–1672) dvariškis. Mokslus pradėjo Kijeve, brolijos mokykloje, tęsė Varšuvos jėzuitų kolegijoje, baigė Kijevo Mohylos kolegiją, dar trejetą metų studijavo Vokietijos, Prancūzijos, Italijos mokslo įstaigose, gavo puikų tiems laikams išsilavinimą, buvo plataus akiračio žmogus, neabejotinai talentingas karo vadas, politikas. Keletą metų (1669–1673) tarnavęs Dešiniakrantės Ukrainos kazokų etmonui Petro Dorošenkai (1627–1698), jis perėjo pas Kairiakrantės Ukrainos etmoną Ivaną Samoilovičių (1630–1690), kurį 1687 m. nuvertė ir stojo jo vieton. Įgijo nepaprastai didelį caro Petro I (1672–1725) pasitikėjimą. Iš arti pažino tiek ATR valdovų dvarą, tiek Rusijos carų aplinką. I. Mazepa norėjo suvienyti Ukrainą į savarankišką valstybę, ieškojo tam būdų, kalbėjosi su LDK valdovu Stanislovu Leščinskiu (1677–1766), slapta vedė derybas su švedų karaliumi Karoliu XII (1682–1718). Šiaurės karo (1700–1721) metu 1708 m. perėjo į Karolio XII pusę. Švedų kariuomenė ir ją remiantys etmono I. Mazepos kazokai patyrė triuškinamą pralaimėjimą prie Poltavos. 1709 m. I. Mazepa drauge su Karoliu XII pabėgo pas turkus, kur netrukus mirė. Petras I niekaip negalėjo susitaikyti su I. Mazepos išdavyste. Šis buvo pasmerktas, prakeiktas, atskirtas nuo bažnyčios, atimti visi jo apdovanojimai.

Kaip dažnas įtakingas žmogus, taip ir I. Mazepa turėjo nemažai jam nepritariančių ir gero nelinkinčių žmonių. Vieni jį laikė „sulenkėjusiu kazoku“, kiti – „sukazokėjusiu lenku“ [15, 124]. Paskleistas gandas apie romantišką I. Mazepos ryšį su vieno šlėktos žmona ir dėl to užsitrauktą gėdingą bausmę rado atgarsį daug vėlesniais laikais. Anglų poetas George'as G. Byronas (1788–1824) apie tai parašė poemą *Mazepa* [4], kuri buvo išleista 1819 m. Byrono Mazepa yra romantiškas herojus, o 1829 m. išleistoje Aleksandro Puškino poemoje *Poltava* [17] pasakojama kita, tragiška meilės istorija, kurioje Mazepa – senas ir žiaurus klastūnas, išdavikas, suviliojęs savo geriausio draugo dukrą.

Visų dailės, muzikos, literatūros kūrinių, kuriuos sukurti įkvėpė I. Mazepa, čia nepavyks suminėti. Įdomu, kokį etmoną I. Mazepą mato jį pasitinkanti ir džiaugsmingai netrumpa barokine lotyniška panegirika sveikinanti Kijevo Mohylos kolegija. Verta palyginti, ar tai, ką apie Vilniaus universiteto studentų kūrybą rašė lietuvių literatūros tyrėjai [11, 253–264], galima pritaikyti Kijevo Mohylos kolegijos auklėtiniams. Abiejų savam krašte pirmųjų aukštųjų mokyklų steigimas turi šį tą bendro. Vilniaus kolegiją, vėliau akademiją ir universitetą įkūrė tėvai jėzuitai, o Kijevo kolegiją 1632 m. – stačiatikių metropolitas Petras Mohyla (1596–1647), reorganizavęs

4 Dniepro upė skyrė Ukrainą į Dešiniakrantę ir Kairiakrantę. Dešiniakrantė Ukraina priklausė ATR.

5 Išsamią informaciją apie šią asmenybę žr. [16].

Kijevo brolių ir stačiatikių vienuolyno mokyklas. 1701 m. Kijevo Mohylos kolegija tapo akademija [12]. Vilniaus universitetas turėjo padėti katalikų jaunuomenei siekti mokslo, o Kijevo Mohylos akademija – stačiatikių. Pastaroji rengė slavų, graikų, lotynų kalbų mokytojus, dėstytojus stačiatikių seminarijoms. Vakarų universitetų pavyzdžiu, kaip ir Vilniuje, buvo mokomasi kalbų, gramatikos, retorikos, poetikos, filosofijos ir kitų dalykų. Tai, ko išmoko, reikėjo gebėti pritaikyti praktiškai – sakyti kalbas, pamokslus, dalyvauti viešuose renginiuose. Literatūrinė kūryba buvo neatsiejama Baroko kultūros dalis [11, 257]. Daugiausia pasaulietinės literatūros Abiejų Tautų Respublikoje XVII a. sukūrė būtent aukštųjų mokyklų studentai. Panegirika *Amžinosios šlovės Kapitolijus* minima Ukrainos literatūros tyrėjų darbuose, tačiau išsamaus jos tyrimo nepavyko rasti.

Panegirikos turinys. Panorėjęs perskaityti XVII a. rašytą panegiriką, nepasirengęs skaitytojas gali susidurti su dideliais sunkumais. Ne tik dėl lotynų kalbos, bet ir dėl žanro specifikos – rodos, neįmanoma taip girti ir taip į vieną kūrinių suplakti tiek mitologinių bei istorinių veikėjų, įpinti, neminint vardų, tiek antikinių ir vėlesnių laikų poetų eilių. Kai paaiškinimų tenka ieškoti žodynuose ir tokiu būdu suvokti palyginimų prasmę, aiškėja, kaip smarkiai nuo tų laikų pasikeitė humanitarinis išsilavinimas.

Dar vienas specifinis dalykas – giminės herbų kultas, jų sudėtinių dalių simbolinis įprasminimas, kuris klestėjo ne tik Lietuvoje [9], bet ir Ukrainoje. Visa tai atsispindi ir *Amžinosios šlovės Kapitolijuje*. Antraštinio lapo antroje pusėje nežinomo dailininko raižinyje pavaizduota šešiakampė žvaigždė – viena iš I. Mazepos herbo planetų. Joje Jono Krikštytojo – I. Mazepos globėjo – atvaizdas. Ketureilis po raižiniu siūlo nuliūdusioms širdims nuvyti miegą nešančias naktis, nes pagaliau iš po šešėlių pasirodžiusi Saulės pasiuntinė, narsiausiojo vado žvaigždė, o kai ji šviečianti, tai švyti ir pats Titanas, t. y. Mazepa.

Mohylos kolegija, pasivadavusi mohyliškuoju Atenėjumi⁶, džiūgauja, kad išsipildę lūkesčiai, pasibaigęs visus išsarginęs laukimas ir šviesiausiojo Zaporožės kariuomenės vado, maloningiausiojo mecenato asmenyje jie gali pajusti laimės pilnatvę. Pripažįstama, kad didelė dvasios kančia ir nemenkas išbandymas esąs sulaukti tokio trokštamo įvykio, o sulaukus – apimęs kur kas didesnis džiaugsmas. Panegirikoje kalbama tai kolegijos (aš), tai studentų (mes) vardu. Kalboje daug kartų kreipiamasi į I. Mazepą, bet ne vardu, o antruoju asmeniu: jis įvardijamas kaip šviesiausias ponas, galingiausias vadas, didžiadvasė, maloningiausia asmenybė. Gausu retorinių sušukimų, klausimų: „O laimingoji ir iš tikrųjų šviesi diena, kai mus apšvietė toks tavųjų žvaigždynų spindesys!“ – tokiu šūksniu Atenėjaus studentai atiduoda duoklę Mazepos herbui ir džiaugiasi Mazepos mėnuliu (*Luna Mazepiana*), lyg švyturiu nušvietusiu jų Atikos naktis⁷. Mazepa, galingiausias vadas, lyg barbarus gąsdinantis žaibas nušvietęs ne tik Kijevo kalvas, bet ir protus, todėl į sostinę, galima sakyti, buvęs ne žirgų ar vežimų įvežtas, o tiesiog nešte įneštas maldų, linkėjimų, plojimų. Kalboje sakoma, kad nors akys tik dabar pamačiusios įžengiantį didvyrį, tačiau visų širdyse jis buvęs nuolat, o begalinį jo auksinės rankos dosnumą studentai visada jautę. Valstybės gerovei esanti svarbi ne tik karo deivė Belona, bet ir išminties deivė Minerva. Dėkojama Mohylai, nes kolegija atsiradusi jo dėka, o Mazepai – kad, palaikoma šio auksinės rankos gausios labdarės, ji ligi šiol gyvuojanti ir gėdingai nepražuvusi, todėl mohyliškajam Atenėjui esą labiau pritiktų Mazepos vardas, jis galis vadinti Atenėjų savuoju. Patys liaupsių kūrėjai

6 Atenėjus (gr. *Athenaion*, lot. *Athenaeum*) – deivės Atėnės šventovė Atėnuose, kuriuos ji globojo; čia buvo poetų ir mokslininkų klubas; iš čia kilo įvairių kultūros ir mokslo institucijų, literatų klubų, mokslo akademijų, bibliotekų, mokyklų ir teatrų pavadinimas. Interneto prieiga: <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Athenaeum>.

7 Užuomina į Aulo Gelijaus (lot. *Aulus Gellius*; g. apie 130 po Kr.) veikalą Atikos naktys, taip pavadintą, nes medžiagą jam A. Gelijus rinkęs Atėnuose ilgiais žiemos vakarais. Atika – Graikijos sritis, Atėnų valstybės teritorija. Teksto *Atika* – Kijevas.

save palygina su salamandromis, kurias maitinančios Mazepos žvaigždžių liepsnos, taip pat – su fenikšais, atgimstančiais iš jo planetų liepsnų. Mazepa raidėms įkvepiąs gyvybę, o šios jam suteikiančios amžinybę. Panegirikoje gausu – galima juos laikyti privalomais – Mazepos palyginimų su Herkuliu (Herakliu), Hanibalu, Aleksandru Didžiuoju. Žinoma, pasak panegirikos autorių, Mazepa juos pralenkiantis, nes jei Herkulis ir sulaukia atokvėpio nuo Junonos pykčio bei siunčiamų pabaisų, tai Mazepai nesą kada ilsėtis: po vieno karo kylantis kitas, po pergalingų kautynių – naujas mūšis. Kai kiti vadai mėgaujasi prabanga savo rūmuose, Mazepos rūmai esanti palapinė po atviru dangumi. Dažniau jis puošiasi šarvais, o ne plono batisto marškiniais. Esąs panašus į Hanibalą, nes Kanas⁸ pastūmėjęs į Rytus, bet kur kas sėkmingesnis, nes jokia Kapuja⁹ jo narsumo nepalaužusi. Geriausiai išmokęs karinės kosmografijos (geografijos), nes išmaišęs pasaulį ne su plunksna, o su kardu ir kaip Aleksandras Didysis neišsitekęs savame krašte. Narsumas trokšte trokštantis pavoju, ieškantis priešų savojo tvirtumo išbandymui už savo krašto ribų. Erelis skrendąs tolyn nuo savo gimtojo lizdo, o didi upė neturinti krantų. Krymo laukai buvę Mazepos šlovės didžiuoju amfiteatru, kurio scena abstulbinusi pasaulį, o priešus smarkiai išgąsdinusi. Nederlingą getų žemę jis patrėšęs ir sudrėkinęs durklu perrėžtų barbarų gerklų krauju, laurus apšlakstęs kruvinos pjūties krauju. Dar baisiau – pačios nukirstųjų galvos Mazepai surentusios nemirtingos garbės Kapitolijų, o lavonų krūvos tapusios trofėjumi, durklai su stingstančiu krauju gražiau už Tyro purpurą¹⁰ nudažę nugalėtojo apsiaustą. Pati Samaros upė, o gal geriau ją pavadinti musulmonų pražūties Trazimenu¹¹, nenutilianti, kol tekės, o jos bangų mūša skelbsianti Mazepos šlovę. Nelieta nepaminėtos ir Ivano Mazepos lėšomis statytos bažnyčios. Nors kalboje tvirtinama, kad studentai visada norintys rašyti apie šviesiausiojo vado žygius ir gerus darbus, bet galop pavargstama nuo savos gražbylystės, sakoma, kad tokia Mazepos tobulybės našta esanti jau nebepakeliama: taip pasėliai nulinkstantys nuo pernelyg didelio derliaus, o šakas laužanti vaisių gausa. Kalba baigiama įsitikinimu, kad Ivano Mazepos šlovė tversianti iki pat pasaulio pabaigos.

Apibendrinimas. Štai į tokį ne kaukolėmis, o žodžiais per amžius šlovinamą Kapitolijų prieš 328 metus Kijeve palydėjo etmoną Ivaną Mazepą dėkingi Mohylos – Mazepos Atenėjaus – auklėtiniai, o dabarčiai paliko bibliografinę retenybę tapusį liudijimą. Jis gali būti įdomus Abiejų Tautų Respublikos barokinės lotynų kalba kurtos literatūros bei istorijos pažinimui. Panegirika *Capitolium perennis gloriae* svarbi ir Ukrainos tyrėjams; ją galima apžiūrėti *de visu*, įtraukti į bibliografijos sąrašus kaip išlikusį unikalų XVII a. raštijos paminklą.

8 Kanos (lot. *Cannae*), vietovė Apulijoje, kur 216 pr. Kr. Hanibalas sutriuškino aštuonis romėnų ir jų sąjungininkų legionus [3, 227].

9 Kapuja (lot. *Capua*), Kampanijos sostinė, miestas, kur po Kanų mūšio Hanibalo kariuomenė prarado kovos dvasią, nes ten buvo daug prabangos ir pasilinksminimų. Interneto prieiga: <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Kapuja>.

10 Tyro purpurinė – viena seniausių ir geriausiai žinomų purpuro spalvų pasaulio istorijoje. Taip ji vadinama dėl to, kad šios spalvos dažai buvo išgaunami senovės Finikijoje (dabartiniame Libane), Tyro ir Sidono miestuose. Interneto prieiga: <http://www.filigrania.lt/lt/articles/karaliskasis%20purpuras>. Purpuro spalvos drabužiais galėjo puoštis tik išrinktieji.

11 217 m. pr. Kr. Hanibalas įveikė romėnus prie Trazimeno ežero Etrurijoje.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. Pełka-Poliński, Michał. *Katalog*. [Vilnius, XIX a. vid.]. LMAVB RS, F151-773.
2. Pełka-Poliński, Michał. *Notaty bibliograficzne*. [Vilnius, apie 1830–1840]. LMAVB RS, F151-759.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

3. *Antikos žodynas*. Vilnius: Alma littera, 1998. 551 p.
4. Byron, George Gordon. *Mazeppa* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Interneto prieiga: <https://www.poemhunter.com/poem/mazeppa-2/>.
5. *Capitolium perennis gloriae praeobili, crucis gentilitiae trophaeo insigne, accensis, avitorum syderum pyris, illustre, nativa generis, virtutu[m], meritoru[m], honoru[m]q[ue] magnitudine sublime: ad auspaticissimum ac desideratissimum ingressum in celeberrimam urbium metropolim Kiiouiam, illustrissimo ac magnificentissimo domino, d. Ioanni Mazepa, duci exercituum Zaporoviensium strenuissimo, de caesis hostium, de suppedaneis civium capitibus erectum, atq[ue] solenni salutationis plausu, ab alumno suo Collegio Kiiouo Mohilaeano reseratum, anno quo coelestis ille, de terno hoste Triumphator, empireum ingressus Capitolium 1690*. [Київ: s. n.], 1690. [18] p.
6. Kisarauskas, Vincas. *Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918*. Vilnius: Mokslo, 1984. 219, [5] p.
7. Estreicher, Karol. *Bibliografia polska*. T. 23. Kraków: druk. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1910. 545 p.
8. Orlik, Filip. *Alcides Rossijski triumfalnym lawrem ukoronowany Jan Mazepa hetman wojsk Ich carskiego majestatu Zaporozskich*. Wilno, 1695 [žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 17 d.]. Interneto prieiga: <http://zhenziyou.livejournal.com/37140.html>.
9. Patiejūnienė, Eglė. *Brevitas ornata: mažosios literatūros formos XVI–XVII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaudiniuose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998. 372 p. ISBN 9986-513-49-9.
10. *Polski słownik biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdansk; Łódź: Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1987, t. 30/1, p. 108–110.
11. Ulčinitė, Eugenija. *Lietuvos Renesanso ir Baroko literatūra*. [Vilnius]: Vilniaus universiteto leidykla, 2001. 345 p. ISBN 9986-19-420-2.
12. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. 10. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, p. 38.
13. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. 14. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 485.
14. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. 17. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010, p. 100.
15. Барвінський, Богдан. Слідами гетьмана Мазепи. *Записки наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1920, т. 129, р. 107–140 [žiūrėta 2017 m. rugpjūčio 22 d.]. Interneto prieiga: http://shron2.chtyvo.org.ua/Naukove_tovarystvo_imeni_Shevchenka/Zapysky_Tom_129.pdf.
16. *Ім'я Івана Мазепи* [interaktyvus] [žiūrėta 2017 m. spalio 30 d.]. Interneto prieiga: <http://www.mazepa.name/biograph/mazepa14.html>.
17. Пушкин, Александр Сергеевич. *Полтава, поэма Александра Пушкина*. Санктпетербург: в типографии Департам. Народного просвещения, 1829. VIII, 4, 92 с. [žiūrėta 2017 m. spalio 16 d.]. Interneto prieiga: <http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=8721>.
18. Сазонова, Лидия Ивановна. Образ Мазепы в литературе до Пушкина. In: Сазонова, Лидия Ивановна. *Литературная культура России: раннее Новое время*. Москва: Языки славянских культур, 2006, р. 483–518 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 12 d.]. Interneto prieiga: <http://www.pushkinopen.ru/texts/view/47>.

VIOLETA RADVILIENĖ

The Capitol of Glory to Ivan Mazepa in 1690 Kiev

Summary

The article discusses *Capitolium perennis gloriae*, a Latin panegyric written in the name of the Kiev Mohyla College and published in 1690 to honour Ivan Mazepa (1639–1709), the Hetman of the Zaporizhian Cossack Host of the Left-Bank Ukraine, on the occasion of his triumphant arrival in Kiev. Concerning the provenance of the panegyric, it is probable that the present copy used to belong to Michał Pełka-Poliński (1784–1848), professor of Vilnius University, mathematician, bibliographer, and the owner of a large personal library. It is concluded that the only known undamaged copy held by the Wroblewski Library of the Academy of Sciences is a bibliographical rarity, since the one kept in the National Library of Russia lacks the title page, while the fate of the copy kept in Lwow in 1920 is unknown. The article gives a brief summary of the content of the panegyric.

Įteikta 2017 m. gruodį